

обл. – 1; Вінницьку обл. – 2 (14 осіб).

Всього в конференції взяли участь понад 100 учасників із 10 регіонів України, з них – 20 – доктори наук, професори; 25 – кандидати наук, доценти. Аналіз вищезазначених показників, а також тематика виступів засвідчили про вдалість вибору теми конференції, її актуальність, історичну вагу. Однак, на участь у конференції не відгукнулися науково-педагогічні працівники багатьох подільських, у першу чергу – хмельницьких вузів. Бажає більшої активності залучення учителів, краєзнавців, студентів та інших категорій дослідників.

Учасники форуму прийняли рішення конференції, яке буде розіслане у відповідні органи та установи. Результати роботи конференції заплановано видрукувати в збірнику матеріалів.

Одержано 21 квітня 2013 р.

УДК 378:001(477.43-25)

О.М.Галус, Ю.В.Телячий

Наукова робота як пріоритетний напрям функціонування Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Фундаментальне оновлення національної системи освіти передбачає новий рівень інтеграції науки і педагогічної освіти. Культура третього тисячоліття – інформаційна, тому для педагогів повинні бути невід’ємними рисами аналітичний склад розуму, співіснуючий з розвитком “синтетичної здатності судження” (І.Кант), здатність до абстрагування, конкретність мислительних методів, які дозволяють побачити процес у всіх взаємозв’язках і розвитку. Необхідно, щоб кожний педагог став науковцем, дослідником, вмів постійно навчатися, керувався в своїй діяльності здатністю продукувати нові ідеї, гіпотези, знаходити диференційовані способи вирішення проблем, проявляв винахідливість, самостійно створював нові образи, що реалізуються в педагогічних технологіях.

Метою наукової роботи в академії є формування методологічної культури педагога; створення умов для становлення його як інноваційної людини.

Завданнями наукової роботи є такі:

– формування дивергентності та ризоматичності мислення, тобто здатності мати декілька підходів до вирішення завдання, бачити проблеми педагогічного процесу з різних точок зору;

– підготовка до інтелектуальної активності, тобто вміння продовжувати

мислити за межами заданих ситуацій, думати, розмірковувати навіть тоді, коли це нічим не стимулюється, вміння археологізувати знання;

– вироблення здатності до інноваційного мислення, тобто продукувати думки, що відрізняються від загальноприйнятих;

– ствердження підходів до педагогічних проблем через подолання стереотипів, що пов'язано із загальнокультурним контекстом існування як конкретного знання, так і власної життєвої позиції;

– забезпечення світоглядної мобільності як спроможності до зміни світосприйняття за умов соціокультурних трансформацій;

– розвиток творчості як архетипу життєдіяльності педагога, включаючи професійну.

Основними *принципами* наукової роботи визначено такі:

– системність, що забезпечується чіткою ієрархією етапів наукової роботи в академії, узгодженням завдань на кожному з них, наступністю, що впливає із ступеневості навчального закладу;

– людиновимірність, що передбачає пріоритетність особистості як самоцілі;

– світоглядний плюралізм, що досягається через узгодження різних наукових позицій у визначенні проблем педагогічного процесу;

– соціальна спрямованість, що виявляється в орієнтації на певні соціальні зміни в освіті та суспільстві;

– єдність теорії і практики як обов'язкова умова наукової діяльності і канон класичної епістемології;

– міждисциплінарність, що означає конкретну цілісність в дослідженні педагогічного процесу на перетинах різних дисциплін з метою подолання вузькоспрямованої дисциплінарності.

Загальними *напрямами* реалізації наукової роботи є:

– організація підготовки кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру;

– функціонування наукових структурних підрозділів, регіональних лабораторій;

– розвиток наукових зв'язків, співпраця з провідними навчальними закладами і науково-дослідними установами України та інших країн світу відповідно до укладених угод про співробітництво для розв'язання актуальних освітніх проблем, впровадження результатів наукових досліджень у практику;

– проведення та участь у наукових конференціях, семінарах, педагогічних читаннях тощо;

– проведення широкого обговорення наукових проблем на кафедральних методологічних семінарах;

– діяльність студентського наукового товариства, спілки молодих вчених та аспірантів відповідно до статуту;

– участь студентів в олімпіадах, конкурсах різного рівня;

– узгодження змісту освіти, навчальних планів та програм існуючих дисциплін гуманітарного циклу з науковими розробками викладачів;

- вивчення студентами предмету “Основи наукових досліджень”;
- координація роботи з виконання дипломних та магістерських досліджень студентів та слухачів магістратури;
- створення підручників, посібників, монографій, довідників (в т.ч. з грифом МОН України) написання статей (в т.ч. у фахових виданнях України та зарубіжжя), наукових проєктів, їх редагування та рецензування;
- участь у роботі спеціалізованих вчених радах, здійснення експертизи та опонування дисертацій тощо.

Мета вузівської науки полягає не тільки у формуванні нових знань про природу, суспільство, людину, а й у використанні їх в педагогічному процесі для забезпечення якісної підготовки фахівців. Важливою є реалізація ідеї ступеневої підготовки фахівців початкової ланки освіти, що відображає один з напрямів реформування системи освіти в Україні. Основні положення цього наукового проєкту сформульовані в монографії М.М.Дарманського “Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні” (Хмельницький, 1997). Втілення цього дозволяє, по-перше, вдосконалити якість підготовки спеціалістів початкової ланки освіти, по-друге, створити оптимальні можливості для їх професійного зростання, по-третє, в масштабах держави зекономити щорічно кошти на підготовку фахівців.

Наукова робота у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії здійснюється відповідно до законів України “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності”, постанов КМ України “Про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів”, “Про атестацію наукових працівників”, “Положення про державний вищий заклад освіти”, Концепції та Положення про організацію наукової діяльності у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії та інших нормативно-правових документів.

Координація наукової роботи в академії здійснюється проректором з наукової роботи, працівниками наукового відділу та аспірантурі.

Пріоритетним напрямом наукової роботи академії є *підготовка науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації*. За останніх два роки в академії захищено одну докторську і 23 кандидатських дисертацій з різних наукових напрямів і спеціальностей, отримано 3 атестати професора і 20 атестатів доцента. На сьогодні 9 науково-педагогічних працівників є здобувачами наукового ступеня доктора наук, 29 аспірантів, 39 здобувачів наукового ступеня кандидата наук у ВНЗ III-IV р.а. та науково-дослідних установах НАПН і НАН України, 17 науково-педагогічних працівників академії здійснюють наукове керівництво і консультування дисертаційних робіт 30 аспірантів і здобувачів академії на здобуття наукового ступеня кандидата, доктора наук. Кафедрами академії підготовлено 95 відгуків на автореферати докторських і кандидатських дисертацій, 48 довідок (актів) про впровадження результатів дисертаційних досліджень, прорецензовано 135 наукових матеріалів. Здійснено 30 *опонувань дисертацій*, них 6 докторських та 24 кандидатських дисертацій. Професори

І.М.Шоробура, О.М.Галус, І.С.Руснак, В.П.Мацько є членами спеціалізованих вчених рад.

Важливим напрямом наукової роботи академії є функціонування *аспірантури*. У 2011 році здійснено випуск 26 аспірантів, які навчалися за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. У червні 2011 року на атестаційній колегії МОНмолодьспорту України було надано дозвіл на відкриття разової аспірантури без відриву від виробництва за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Сьогодні в академії в аспірантурі навчається 10 аспірантів, призначено наукових керівників та за координовано теми дисертацій.

Провідною науковою діяльністю академії є проведення *науково-практичних конференцій, семінарів, педагогічних читань, виставок, видання друкованої продукції*. Упродовж згаданого періоду в академії проведено 9 міжнародних, 7 всеукраїнських, 14 регіональних і міжвузівських науково-практичних конференцій, 6 всеукраїнських наукових семінарів (в т.ч. 4 – відео-конференції в режимі On-line) та педагогічних читань. Знаковими були міжнародні науково-практичні конференції “Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури”, “Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти”, “Ференц Ліст і Україна. Ференц Ліст і Поділля. Музично-педагогічний аспект”, “Етнопедагогіка: діалог культур”, “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: дошкілля – початкова школа” та ін. У квітні 2012 р. сім науково-педагогічних працівників академії взяли участь в міжнародній науково-практичній конференції “Освіта в полікультурних суспільствах” у Польщі на запрошення Вищої школи педагогічної (м.Варшава) та Бялостокського університету.

Традиційно на базі академії проводяться всеукраїнські педагогічні читання пам’яті М.М.Дарманського – першого ректора навчального закладу. У цьому році це були восьмі педчитання на тему “Розвиток системи освіти України у контексті викликів сучасності”. Під час проведення педагогічних читань вручається обласна премія імені Миколи Дарманського в галузі освіти та науки. Дипломами лауреата цієї премії в різних номінаціях нагороджено В.Є.Береку, Ю.В.Телячого, І.Б.Слоневську, О.М.Галуса, Г.В.Бучківську, Л.В.Зданевич, Л.В.Павлішену.

В академії за ініціативи проректора з науково-педагогічної роботи Ю.В.Телячого щорічно проводяться краєзнавчі науково-практичні конференції, зокрема “Подільська еміграція в контексті європейської та світової культури”, “Духовні витоки Поділля: жінки в історії краю”, “Духовні витоки Поділля: педагоги в історії краю”, “Освіта, наука і культура на Хмельниччині” (до 75-річчя утворення Хмельницької області) та ін. Десять викладачів академії є членами Національної спілки краєзнавців України, а Ю.І.Блажевич, кандидат історичних наук, очолює Хмельницьке міське відділення цієї спілки.

Академія є співorganizатором проведення наукових заходів різного рівня на базі інших ВНЗ, з якими укладено угоди про наукову співпрацю.

Традиційно на базі академії проводиться II етап Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, в якому щорічно беруть участь більше 800 учасників. Протягом останніх років забезпечується робота наукових секцій МАН України викладачами академії (проведення занять, наукове керівництво робіт, керівництво відділеннями, участь у журі).

В академії спільно з Інститутом педагогіки НАПН України видається фахові збірники наукових праць “Педагогічний дискурс”, “Актуальні питання мистецької педагогіки” з педагогічних спеціальностей, збірник праць молодих вчених та аспірантів “Наукові записки”, студентська газета “Науковий вісник” та матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, педагогічних читань тощо.

Викладачами академії упродовж останніх двох років видано 13 монографій, 7 підручників (в т.ч. 4 з грифом МОН України), 185 навчально-методичних посібників (в т.ч. 17 з грифом МОН України), опубліковано 606 наукових статей (в т.ч. 290 у фахових виданнях, 33 – у зарубіжних виданнях).

На базі академії функціонують *регіональні лабораторії та відділення*:

– Регіональна лабораторія професійної ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

– Регіональна лабораторія соціально-педагогічних проблем адаптації студентів до навчання в умовах ступеневого ВНЗ Університету менеджменту освіти НАПН України;

– Регіональна лабораторія проблем філософії освіти Інституту вищої освіти НАПН України;

– Лабораторія педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України;

– Регіональна лабораторія Гуманної Педагогіки спільно з Всеукраїнською культурно-освітньою асоціацією Гуманної Педагогіки;

– Лабораторія геральдики;

– Подільське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України.

На сьогодні офіційно зареєстровано і отримали державні номери 10 науково-дослідних робіт: “Професійна ступенева підготовка педагогів початкової ланки освіти” (кер. В.Є.Берека), “Управління процесом професійної адаптації особистості у системі неперервної педагогічної освіти” (кер. О.М.Галус), “Інновації у виховному процесі ВНЗ” (кер. В.І.Плахтій), “Розвиток творчої особистості студента в системі ступеневої педагогічної освіти” (кер. Г.В.Бучківська), “Культурно-освітня діяльність просвітницьких товариств на Поділлі в кінці XIX – на початку XX століття” (кер. І.М.Шоробура), “Розвиток шкільної природничої освіти на Правобережній Україні (XIX–XX ст.)” (кер. І.М.Шоробура), “Педагогічні основи превентивного виховання дітей-сиріт в Україні (20-ті роки – початок 90-тих років XX ст.)” (кер. Г.В.Бучківська), “Педагогічні

умови діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань в Україні” (XX – початок XXI ст.) (кер. Г.В.Бучківська), “Громадська, педагогічна та мистецька діяльність В.М.Гагенмейстера (1887–1938) на Поділлі” (кер. В.В.Греськова), “Організація педагогічного процесу у вечірніх загальноосвітніх школах України (друга половина XX – початок XXI ст.)” (кер. І.М.Шоробура).

Важливими організаційними формами залучення викладачів та студентів до наукової роботи є діяльність *наукових гуртків і проблемних груп*. На сьогодні в академії працює 37 наукових гуртків, в яких беруть участь 614 студентів, 23 проблемних груп, в яких задіяно 195 студентів та викладачів.

Щорічно в академії виконується більше 600 *дипломних студентських робіт* на II і IV ОКР. У нас є певні напрацювання і здобутки щодо наукового керівництва дипломними роботами. Ця діяльність є досить важливою, оскільки студенти роблять перші серйозні кроки у наукових пошуках, і від того наскільки якісно і змістовно будуть підготовлені роботи, залежатимуть подальші наукові здобутки й успіхи студентів. Тому це потребує від викладачів і студентів відповідальності і ретельності.

Студенти академії беруть активну участь і стають переможцями і призерами Всеукраїнських *студентських олімпіад*, Всеукраїнських *конкурсів студентських наукових робіт*. Відповідно до Положення про премію ім. М.М.Дарманського за досягнення успіхів у навчанні, науковій роботі та веденні здорового способу життя студенти та слухачі магістратури отримують *іменну стипендію*. За результатами роботи державних екзаменаційних комісій слухачі магістратури відзначаються *премією* ім. М.М.Дарманського за кращу дипломну роботу. В академії створено *Спілку студентського наукового товариства* та *Спілку молодих учених та аспірантів*, яка нараховує 60 молодих науковців віком до 35 років.

В рамках проведення в академії *Тижня науки* студенти та викладачі звітують про наукові досягнення, беруть участь в обласному конкурсі науково-дослідних робіт, зніщійованого Хмельницьким ЦНП. У 2012 році лауреатами даного конкурсу стали науково-педагогічні працівники академії: І.М.Шоробура, Л.А.Машкіна, Н.В.Казакова, А.О.Кашук за наукову роботу “Практична підготовка майбутніх учителів початкових класів у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії” (II премія), С.В.Маховська, Л.Ю.Барташук, К.М.Біницька, О.В.Поліщук за “Наукові доробки Подільського відділення Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України” (III премія), у 2013 р. – В.Р.Адамський за науково-дослідну роботу “Матеріали до життєпису Олімпіади Михайлівни Пащенко (Шульмінської) 1879–1972 рр. Відомої на Поділлі громадської діячки” (II премія).

Академія підтримує *міжнародні науки, культурно-освітні зв'язки* з багатьма закладами освіти і науки зарубіжних країн, зокрема Польщі, Росії, Білорусі, Молдови, Литви, Угорщини, Чехії, Словаччини, ФРН, США, Канади, Великої Британії. Діє 9 міжнародних угод про співпрацю. Академія налагодила співробітництво з зарубіжними вузами-партнерами, що сприяє наближенню

освітніх процесів до рівня європейських та світових стандартів, взаємообміну науковим та педагогічним досвідом, що передбачено Болонською декларацією. Навчальні програми теоретичних курсів складено з урахуванням аспекту міжнародних контактів України як в історичному плані, так і в плані сучасного стану міжнародних відносин.

Має місце практика проходження стажування викладачів, проходження педагогічної практики студентів у закордонних навчальних та академічних установах. Академія підтримує зв'язки із Інститутом Гете у м.Києві з метою складання студентами-випускниками міжнародного екзамену з німецької мови. Викладачі німецької мови постійно беруть участь в Міжнародних семінарах, які проводяться Інститутом Гете у м.Києві. Академія підтримує постійні зв'язки із міжнародною організацією "Корпус Миру", представниками наукової міжнародної організації Фулбрайт. Відповідно до Угоди з Корпусом Миру США така співпраця позитивно впливає на якість підготовки фахівців з англійської філології.

Актуальний стан вітчизняної системи вищої освіти спонукає до пошуку нових шляхів та орієнтирів організації психолого-педагогічного супроводу у процесі професійної підготовки та становлення педагогів. Тому у цьому контексті вбачаємо подальшу активізацію наукової роботи академії.

Одержано 21 квітня 2013 р.